

A sülysápi per (1951)

Írta: Katus Norbert

2009. január 02. péntek, 16:13 -

Alábbi cikkem az Önkormányzati Híradó című helyi lap 2006. októberi számában jelent meg. Az 1951-ben, a kommunista hatalom által koncepciós perben elítélt 19 sülysápi lakos történetét feldolgozó dolgozat (szerk. Kapás József) kivonata.

A „sülysápi per”

Október 23.-ról a legtöbb magyar embernek az 1956-os forradalom jut rögtön az eszébe, s ez így is van rendjén. Ebben az írásban egy másik történetet mutatok be, ami ugyancsak „egy” október 23.-ához köthető, sülysápi eset, 1951-ből.

A kommunista hatalomátvétel után rögtön megindultak a társadalom, és minden működő szervezet megtörésére irányuló koncepciós perek. Ilyen volt a Grósz József püspök ellen indított eljárás is, amit most nem részletezek. Ez egy tipikus „kirakatper” volt, propagandisztikus céllal. Ennek a pernek egyik mellékága volt az úgynevezett „sülysápi per”. Mi is történt?

Szvitek István huszonhat éves volt 1951-ben. Október 23-án kivégezték „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló illegális fegyveres szervezkedés bűntette” miatt. Felakasztották, mert nem akart fejet hajtani a totális diktatúra előtt.

Jandó Ferenc harmincnégy éves volt 1951-ben, október 23-án őt is kivégezték a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló illegális fegyveres szervezkedés bűntettének vádjával. Felakasztották. Ártatlanul. Rajtuk kívül még 17 sülysápi embert ítéltek el, őket „csak” börtönbüntetésre...

Jandó Ferenc feleségét és három gyermekét hagyta itt. Anna néni is 1954-ben tudta meg, hogy férjét kivégezték: *„Nem tudtam azt se biztosan, hogy mikor halt meg. Azt se tudtam, hogy él vagy hal, vagy mi van vele. Úgy tudtam meg, hogy pontosan tényleg meghalt, hogy (...) bementem a tanácsra, délután volt, még éppen az anyakönyvvizető ott volt. Ahhoz mentem, hogy mire van szükségem, hogy adja. (...) Jegyző is volt, ismert is. Előhozta a papírokat, kezdi nekem csinálni. Az volt az első, hogy az édesapja hol dolgozik. Az édesapja? Azt én is szeretném tudni, hogy hol van! Én vagyok az a Jandó Ferencné, akire kihirdették a mozhelyiségben, hogy kivégezték. Csak nézett rám. Szeretném tudni, hogy el van-e halottnak könyvelve! Mert engem nem értesített senki. Akkor o bólintott a fejével, hogy el van halottnak könyvelve. Kihozta a tizenhetes anyakönyvet, odatette elé, hogy olvassam el. Én akkor már nem tudtam olvasni.*

” Először egy kicsit tágabbban: 1950 végén kezdődtek a letartóztatások, amelyek először a katolikus egyházat és a szerzetesrendeket érintették. 1951 tavaszára állt össze a kép az ÁVH-n belül, s ekkorra volt őrizetben az összes tanú, vádlott és szereplő. A legfelsőbb vezetés és az államvédelem vezérkarának együttműködésével kialakított per Grósz József érsekhez közvetlenül kapcsolódó része nyilvános volt a külvilág számára is; a „beismerő vallomásokat”, a főbűnösök neveit, majd az ítéletet a Szabad Nép is közölte, mintegy propagandaként a katolikus egyház ellen. Emellett azonban, párhuzamosan a főperrel, amely június 22-én kezdődött, zárt tárgyalások formájában megrendezték a mellékpereket is. Még mindig nem lehet a közvetlenül érintettek pontos számát meghatározni, de húsz és harminc közé tehető a kapcsolódó perek száma, s körülbelül kétszáz ember sorsára voltak befolyással.

A perek júniustól októberig folytak. Szvitek Istvánt 1951. február 20-án este az otthonából hurcolták el, Jandó Ferencet pedig munkahelyén vették őrizetbe. Nem egészen egy hét leforgása alatt összegyűjtöttek hét embert, köztük a majdani per főbb szereplőit. *„Földműves emberek voltunk. Egész nap arattunk, akkor, július eleje az aratás időszaka volt. Este fáradtan értünk haza a munkából. Éjszaka ugatott a kutya. Édesanyám rám szól: — Jani fiam, nagyon nagy ugatás van kint, zörgés. A kerítésen ugrálnak át. — Nyolcan jöttek külön engem letartóztatni. Így jártak csordástól mindenkihez. Az ajtót verték, a külső ajtót. Szóltam: — Ki az? — A Pénzügyőrség. — Hivatalos szerv, nyitom ki az ajtót, nagy lámpákkal, mindjárt a szememnek szegezték. De már lökdöstek is befelé. — Ki lakik itt? — Szántai István. — O, az apám lakott ott, övé volt a ház. — És Szántai János hol lakik? — Az meg én vagyok. Én vagyok a fia, természetes, hogy közös kenyéren itt élünk, egy család vagyunk. — Akkor miért nem azt mondod? — Jöttek rögtön a különböző ütlegetések. Apám is odaszól: — Mi járatban vannak? Kicsodák önök? Be se mutatkoztak? — Hej, te piszkos vén kulák! Majd bemutatkozunk! Én a falhoz voltam szögezve. Visszatekintettem, és pont láttam a kis kazettát, ahogy szórja és teszi a zsebébe. Vesztemre odaszóltam: — Uraim, ez is fegyver? — Ezért a bátorságomért mivel kellett fizetni? Leverték a földre, rugdostak, tapostak. Aztán felhúztak, megvasaltak, és gyerünk kifelé. — Te piszkos fasiszta! Ha szökést mersz kísérelni, úgy teleszórunk ólommal, hogy csak ócskavasnak vesznek meg. Indíts kifelé. Öt és fél év múlva jöttem haza...*

Az ÁVH Kapás Józsefet is július 3-án fogta el. „... és értem bejött a két ÁVO-s jobbról-balról

A sülysápi per (1951)

Írta: Katus Norbert

2009. január 02. péntek, 16:13 -

egy-egy pisztollyal: Kísértek kifelé a kocsijukhoz. Hátranéztem, megláttam mindjárt az Ádi barátomat, a Szirtes Ádámot, aki megmutatta az ÁVO-nak hogy Sápon hol laknak a Kapásék meg a többiek ” A letartóztatottak 1951. július 25-éig voltak az ÁVH Pest Megyei Osztályán, ekkor mindenkit átszállítottak a Markó utcai ügyészégi fogdába. Itt már nem egyszemélyes cellákban kaptak elhelyezést, hanem öt-tíz ember szorongott két-három fosre méretezett helyiségben. A tárgyalás a megszokott módszerrel zajlott: „ ... felmutattak egy képet, amolyan félképekkel, középen Grössz József, és ezekkel a körképekkel szépen körülülte. A bizonyíték az o részükről úgy szólt, hogy íme, le se tudjuk tagadni, hiszen ez egy helyi felvétel. Akkor vétetett fel, amikor ok pontosan gyűléseztek. Grössz József és ott a huszonhárom személy körülötte. Tárgyi bizonyíték. Hazugságnak a csúcsa. Tessék oda bemenni most [a sülysápi templomba], ott van a nagy oltár. De ott csak annyi hely van az oltár mögött — jártunk takarítani a templomot gyerekként, még felnőttkorban is, karácsonykor, húsvétkor nagyobb takarítás volt — hogy két ember csak lapjával tud elmenni egymás mellett. Nem hogy ott huszonhárom ember, Grösszel huszonnégy az oltár mögött, ahol nincs hely ... ”

A per augusztus 10-én délben zárult az ítélethirdetéssel: Az 1951. Biz. 0015/2/5. szám alatt született ítélet a következő büntetéseket tartalmazta:

Szvitek János: életfogytiglani börtön, **Szvitek István: halálbüntetés, Jandó Ferenc: halálbüntetés,** Vilcsek Emil: tizenhárom évi börtön, Szvitek Ferenc: nyolcévi börtön, Benedek László: tizennégy évi börtön, Szvercsek István: hétévi börtön Csapó Sándor: életfogytiglani börtön, Kovács Antal: tizenhárom évi börtön, Szvercsek János: hétévi börtön, Kapás József: tízévi börtön, Oláh Ferenc: tizenegy évi börtön Szántai István: tízévi börtön, Seres Artúr: tizenhárom évi börtön, Ellenbacher Károly: tizenkét évi börtön, Jandó József: tízévi börtön, Barta István: tizenkét évi börtön, Szántai János: tízévi börtön, Nagy Sándor: tízévi börtön.

Mellékbüntetésként valamennyi vádlottnál teljes vagyonelkobzás, továbbá a másod- és harmadrendű vádlottak kivételével mindenkinél tíz évnyi közügyektől és ötévnyi nyilvános helyek látogatásától való eltiltás szerepelt. Az elítéltek egyikük kivételével fellebbezést nyújtottak be. 1951. október 2-án a vádlottak jelenléte nélkül megtartották a másodfokú tárgyalást a Legfelsőbb Bíróságon, de – természetesen – a bíróság a fellebbezéseket elutasította, s az ítéleteket helybenhagyta. A jogerős ítélet kihirdetése után még néhány napra mindenkit visszavittek a Markó utcai fogdába, de a halálra ítéleteket már elkülönítették. Szeptember elején a börtönbüntetéses rabokat vonattal átszállították Szobra, majd innen indultak el gyalog, szoros kísérettel Márianosztra felé. A két halálraítélt a Kozma utcai börtönbe

került. 1951. október 23-án reggel fél hétkor dr. Király Gyula tanácsvezető bíró, dr. Pécsvárady László jegyzőkönyvvezető, Bánkuti Antal, az Országos Büntetőintézet vezetője, dr. Kelemen Endre orvos szakértő és még két személy jelenlétében Bogár János ítéletvégrehajtó a halálbüntetést végrehajtotta. A hozzátartozók eközben próbáltak híreket szerezni szeretteikről, de csak félinformációk jutottak el hozzájuk: például a sülyi mozihelyiségben összehívtak a kommunisták egy gyűlést, és kihirdették, megfélemlítés alapján, hogy Jandó Ferencet és Szvitek István kivégezték. Az elítéltek tehát Márianosztrán kezdték meg büntetéseik letöltését, ahol különböző műhelyekbe kerültek munkára. A két életfogytiglanra ítélt rabot elvitték innen, a többiek hosszú évekre ennek a börtönnek a foglyai maradtak. 1953-ban már rövid, ötperces beszélőket engedélyeztek a hozzátartozóknak is. 1954-től jobban szétszóródtak a rabok, a különböző kegyelmi kérvényekből és szabadulólevelekből lehet tudni, hogy egy részük Várpalotára, a helyi szénbányákba került, s aztán onnan szabadult.

1956-tól megkezdődtek a szabadlábba helyezések. „Szabadlábbon” persze már nem élhették a régi életüket: „... [a sülyi tanácsházán] Akkor már talán el is mehetek, mindent tudnak.» »Nem.« Ilyen konokul mondta: »Megkövetelem, hogy az ügyről egy szót se. Mert ha akár pozitív, akár negatív módon visszajönnek valami jelzések, hogy önök beszéltek, akkor visszakerülnek oda. Ezt jegyezze meg!« »Megjegyeztem. Elmehetek?« »Még mindig nem. Vegye tudomásul (sírva mentem haza!), hogy maguk a mi rendszerünkben sohasem lesznek emberszámba véve, maguk csak termelőeszközök. S ha azt akarják, hogy befogadjuk magukat miközénk, maguknak sokkal többet kell tenniük, mint bárki másnak.« Félték tőlünk az emberek. Aztán megszoktuk, nem is mentem sehova. Korábban szerettem a focimeccseket, nem voltam játékos, szurkoló voltam. A kocsmába, egy-egy korsó sörre vasárnap délutánonként eljártam, jól éreztem magam azelőtt. De bezzeg ettől kezdve oda se mentem. Miért ítélték el 19 ártatlan embert? Nos, ezeknek a pereknek már általában semmi közük nem volt a főperhez, annak vádlottjaihoz, csak az ÁVH-s koncepció teremtett kapcsolatot közöttük. Általában a kihallgatások során felmerült nevek alapján alakult ki a harmadik réteg perjegyzéke. A harmadik szint a kisemberek szintje. A kuláknak minősítettek, a gondolkodók, akik talán meg mertek szólalni, vagy csak olyan emberek, akik kisebb-nagyobb közösségen belül valakiknek számítottak és figyeltek rájuk. A Tápió vidékén volt egy kisközösség, amely élte az életét, ahogyan már évszázadok óta, s volt a hatalom a maga törvényeivel, az ÁVH a maga eszközeivel, amely ugyancsak tette a dolgát. S e két elem itt és így találkozott. Még szűkebben: Szvitek István és Jandó Ferenc valóban politizált, be lehetett őket szervezni (mármint korábban, még a Horthy-rendszerben), mert nagy bizonyossággal nem mérték fel a rendszer kíméletlenségét és hatékonyságát a más véleményen levőkkel szemben. Talán nem is sejtették, hogy ami egy demokráciában építőkö, az az 1950-es évek Magyarországon népellenes büntett. A személyükön keresztül támadták, de a társadalmi státusuk miatt tartóztatták le őket. Munkás, iparos, paraszt. Másként gondolkodó, hangadó vagy kulák. A faluban valakiknek számítanak. Ez az a pont, ahol nemcsak Sülysápot, de a környéket, a Tápió vidékét is meg lehetett törni.

Álljon ez a cikk itt emlékül, Sülysápon, október 23. kapcsán azoknak az embereknek, akiknek

A sülysápi per (1951)

Írta: Katus Norbert

2009. január 02. péntek, 16:13 -

az életét egy kíméletlen, elnyomó rendszer próbálta összetörni.

Hál' Istennek, van kire büszkének lennünk!